

Què puc dir jo d'Alfaro, si soc Alfaro?

Cicle de conferències «Artistes a la col·lecció del IVAM», València, IVAM, 7 abril 2004.

Què puc dir jo d'Alfaro, si soc Alfaro?

Jo vaig començar açò de l'art amb amics que pintaven, i jo dibuixava; o siga, que feia un poc de comparsa, encara que la diferència que hi havia entre els meus amics que pintaven i jo no devia ser tan gran como en aquella època pensava.

La primera escultura meua va ser després que vaig arribar del meu primer viatge a París. En aquell viatge, més tard, vaig anar a Brussel·les. Vol dir que, en el primer viatge que vaig eixir de casa i vaig anar a Europa, com en aquell moment ho feien molts, vaig anar a la exposició de Brussel·les, on havia una mostra que possiblement avui no es podria mai fer, ni per el país més ric d'Europa ni dels Estats Units. La exposició es titulava «Cinquanta anys d'Art Modern».

En ella, vaig conèixer tots els noms més importants de l'art d'aquell moment, i no els vaig conèixer per el que em contaven a mi els que havien estat fora abans de mi, els vaig veure amb els meus ulls i vaig poder opinar i pensar pel meu compte. El meu descobriment de l'art modern va ser en Brussel·les, aquell any de 1958. En aquella exposició estaven el noms que jo havia sentit com a coneguts i reconeguts en el món sencer, però per a mi va ser la primera vegada que els vaig veure jo mateix i va ser una impressió molt forta. Encara ara, quan recordo aquella exposició, m'emociono: era molt fort per a mi el Atomiun i «Cinquanta anys d'Art Modern», de colp.

En tornar a València ja tot havia canviat per a mi. Vaig començar a fer en la cuina de la meua casa, en fil d'aram i llauna del pots de menjar, les primeres escultures de la meua vida.

Anàrem avançant amb les nostres manies i creences però ja teníem els nostres mestres, admiràvem el nostre exterior i poc a poc vam deixar lo conegut i anàvem sempre a lo nou, a lo desconegut. Jo crec que ara passa igual, el joves volen ser sobretot originals i cadascú pensa que la seua època es la bona i s'equivoquen. La diferència podríem dir que ara hi ha molta més informació i aquesta informació no té els perills que tenia amb el franquisme. Nosaltres a més necessitàvem anar fora per conèixer lo nou, i lo nou que tenia trenta anys a França, aquí no ens assabentàvem si no passaven cinquanta, però per sort Franco va durar quaranta. Jo vaig tindre la sort de anar a Brussel·les en el cinquanta vuit, i es va obrir una finestra que jo no coneixia i que vaig encertat quan la vaig obrir. Però com sempre em vaig donar compte que arribava tard (jo considero que serè tardà tota la vida); però hi ha un moment en que tinc que decidir-ho, i repetint la frase ben coneguda de Hamlet —«ser o no ser»— em vaig clavar en el problema nou de ser, tenint en compte que a l'any cinquanta vuit jo tenia vint i nou anys.

Com he dit ja varies vegades que soc tardà, en el cas d'anar a París i anar a Brussel·les, crec que demostra que els artistes que anaren a París abans del cinquanta són, no exactament però quasi també, els artistes més importants i que es coneixen avui a Espanya.

En la casa de mon pare havia una gran afició a la pintura valenciana però sense passar del segle XIX, i dins del dinou sorollista, i es difícil ser col·leccionista i ser carnisser, i ell tenia molts pintors de paquetet i algun quadre que li regalaven pel paquetet de carn. Açò ho dic simplement perquè es compregui que mon pare era aficionat a l'art però era carnisser, això explica perquè soc un artista tardà. Soc fill de carnisser i que això m'ha marcat prou, a Déu gràcies.

Al 1959 vaig fer una exposició a Barcelona, a la sala Gaspar, la primera exposició important per a mi. Els artistes valencians estaven a París o a Madrid on es van encara. Es quedaven a casa els

que no podíem anar. Després, a partir dels anys seixanta havien alguns artistes, no molts, que es quedaven a València perquè algú havia de quedar-se i tindre molta paciència i molta il·lusió pel seu treball. Moltes vegades, com a mi em passà, a part de la paciència i l'esperança, em passava que m'havia casat molt jove, als vint i cinc anys, per això i perquè vaig tindre fills molt prompte, vaig treballar al escorxador general de València gràcies a mon pare, i en Publipress gràcies a uns quants amics meus que políticament tenien problemes i algun d'ells no va poder escriure més als diaris, com era el cas de Vicent Ventura. Això va ser important per a mi perquè va marcar-me d'alguna forma políticament però al mateix temps he de estar molt agraït a aquesta circumstància històrica que em vaig trobar.

Així les coses, vaig trobar un lloc al Cabanyal on vaig muntar un petit taller a una planta baixa que em trobà un amic meu que havia construït una finca allà, i haig de dir que li estic molt agraït. Aquest era un arquitecte fill d'un mestre meu, no d'art sinó de la vida, que em va introduir a l'Institució Lliure d'Ensenyança, al col·legi Cossío en la meua infantesa i després vaig passar a l'Institut Escola fins al final de la guerra «incivil». El seu fill em donà la possibilitat de treballar a aquesta planta baixa durant uns anys «baratacançons» de lloguer. A Déu gràcies el que jo feia no l'interessava a ningú. Deien que el que jo construïa eren més o menys tonteries per amagar la meua manca de qualitat; tota la societat valenciana o quasi tota estava al segle passat, la societat com el senyor Francisco Franco, i sols alguns artistes, alguns professionals i algunes persones vivien en una altra època o desitjaven un altra època, un altra història. Jo vaig continuar fent el que podia, vaig anar a Madrid, a Barcelona o a Sevilla sense més problemes que pagar el meu bitllet.

Tot era més o menys per a contar-ho entre família, i vaig tindre la sort d'una dona que va estar al meu costat sempre sense exigir-me més del que vaig fer. Com podia jo en aquell moment tindre més recursos sense tindre ni galeria ni publicitat? Vaig tindre que ingeniar-me-les per a poder treballar molt, començant ben prompte per el matí, a les sis ja estava al corral de ramat de mon pare i després al escorxador general de València. Per la vesprada al «city bar» i després Publipress, i a última hora al Cabanyal. Malgrat tot, ara quan recordo l'època pense que aleshores vaig fer *La rella, Vint i cinc anys de pau* i *Cantarem la vida*, no està malament. Començà per a mi una vida nova, una altra volta, amb el meu coneixement de Raimon i Fuster. El nacionalisme valencià em donà l'espenta per continuar, jo i la meua magnífica família, com eren Doro, la dona, i Anna, Andreu i Carles, els meus fills, tots continuarem vivint i lluitant, era l'única forma de vida si es pensava com jo pensava i si es feia escultura.

Així vam arribar a l'any setanta, l'any on jo vaig trobar, després de reflexionar molt sobre les escultures públiques, les generatrius. Les generatrius van ser les primeres escultures que em van donar alguns diners, perquè vist ara des de la meua posició dins de l'escultura moderna, intentant raonar l'èxit de les generatrius, trobe que hi ha moltes coses que les justifiquen. Era una forma de construir escultures grans sense molt de pressupost, eren en general barates. Qualsevol poble, qualsevol ciutat al meu país o al estranger podia tindre una escultura moderna que tenia una qualitat i una varietat formal molt efectistes. Què relació tenien amb el art de la meua època? Hi havien crítics que parlaven del constructivisme, hi hagueren que parlaven directament de Pevsner. Jo crec que tots tenien raó, però també crec que això de fer les coses que ens interessen no es tan propi de ara sinó que comença al Neandertal o abans. Un té les influències de l'època en que viu i mentre fa i desfà i torna a començar, al final troba que li assenyala el camí i continua el mateix que abans altres havien començat fent part de la cadena de la història, i això es l'únic que al final interessa. Jo el que vaig donar-me compte es que als arquitectes en general els interessava el que jo feia, potser perquè una de les coses que a mi m'interessava des de feia anys era l'arquitectura. Jo era un coneixedor i continuador de la Bauhaus, per això hi havia una certa afinitat entre el que pensaven i el que construïen els arquitectes i el que jo pensava. Això m'ha dut a la conclusió que el més important de les generatrius és que els materials son industrials, estan als magatzems i qualsevol els pot utilitzar; però he descobert que treballant en la mateixa forma que treballaven els sistemes de construcció, les generatrius eren molt senzilles tan en el tubs com en els quadrats. Tot açò potser. El que si que queda clar es que les generatrius i les escultures públiques han sigut el començament de guanyar un duro, però sobretot crec que he introduït també al mon de l'escultura pública una mica més que

escultures. Crec que una escultura pública per a un poble, una ciutat o per a un particular era quelcom més que una escultura; i això m'apropia un poc a la idea del monument dels segles passats, o siga, crec que una escultura té uns valors plàstics i estètics que la justifiquen per si mateixa, però una escultura pública per a mi té quelcom que la justifica més i que és a qui està dedicada, perquè es fa, què es proposa un poble quan encarrega una escultura, qui són els ciutadans d'eixe poble, ciutat o barri. El major èxit que he pogut tindre amb les meues escultures és que els ciutadans que viuen i la veuen tots el dies troben que és alguna cosa més que una escultura: que commemora o parla dels mateixos ciutadans. I això em sembla que s'ha perdut en molta escultura arrel del món. Jo tinc un exemple que voldria explicar un poc.

La escultura pública que té connotacions que estan a prop del que jo pense que ha de ser una escultura pública, és la del poeta capellà Cinto Verdaguer. Quan van parlar amb mi per fer una escultura de aquest gran poeta, jo coneixia poc la seua obra, després vaig llegir alguna cosa al entorn d'ell, vaig saber que era un capellà al final del segle XIX, que era llimosner del Marqués de Comillas... Jo tenia els meus prejudicis propis d'un alumne de l'Institució Lliure d'Ensenyança i vaig preguntar els meus amics, entre ells Raimon, què pensaven del capellà Verdaguer. Ja m'estranyà que em digueren a Vic que no sabien si seria bo el lloc que havien trobat en la Universitat de Vic per a col·locar el monument, perquè creien que a lo millor no estava be que un capellà estiguera dins d'una universitat. Jo ja vaig pensar aleshores i li vaig dir a la gent de Vic que pensava que Verdaguer estaria molt agraït que la Universitat li fera un monument, per això, abans de tirar avant, l'hi vaig preguntar a Raimon i em va dir que li semblava que era un gran poeta. Així vaig continuar, i estant un dia al Ajuntament de Vic amb arquitectes, urbanistes i universitaris, va obrir la porta l'alcalde de Vic i va dir davant el projecte meu de tub: «això es la botonera de la sotana d'un capellà». I jo vaig girar-me i vaig dir a tota la gent que hi havia: «crec que aquest es el monument al poeta Verdaguer». Per a mi va ser como si m'hagueren donat una lliçó, si el mateix alcalde de Vic que era el pastisser més important de la ciutat havia dit que allò era el monument a un capellà, jo havia resolt en un tub rodó perforat l'encàrrec.

No els he parlat dels any vuitanta, del anys noranta, en definitiva, del meu treball fins al 2004. Crec que he continuat com sempre, tenint en compte una reflexió personal: que no m'agrada fer les mateixes coses massa temps; però també m'agrada no obligar-me jo mateix a canviar o no canviar. Crec que el meu treball continua sent senzill i molt dia a dia com la meua vida. Si algú vol trobar en mi una resposta o en les meues escultures crec que són un reflex de la meua vida, de la meua forma de pensar, del que jo he après des de molt petit fins ara. Últimament llig molt més que abans i possiblement això es nota en que treball menys, faig més coses grans i algunes ja no les fem al meu taller sinó que les fan tallers especialitzats en escultures grans. El disseny i l'arquitectura han sigut dos fenòmens estètics molt importants en l'època que m'ha tocat viure i crec que han sigut per a mi també molt importants. Si tinguera que definir el meu treball, diria que la diversitat i la simplicitat son la meua estètica i la meua ètica.